

прояву [текст] : Монографія / В. П. Березинський. – К. : Освіта, 2013. – 320 с.

5. Дробот І. Гарантування місцевого самоврядування: теоретико-методологічний аспект. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2006. – 249 с.

6. Камінська Н.В. Місцеве самоврядування: теоретико історичний і порівняльно-правовий аналіз. Навч. посіб. – К: КНТ, 2010. – 232 с.

*Федь В. А.
(м. Слов'янськ)*

КУЛЬТУРОТВОРЧА ДИНАМІКА В СВІТОГЛЯДНІЙ СИСТЕМІ ОЛЕКСИ ТИХОГО: ВІД ЯНИЧАРА ДО УКРАЇНЦЯ ТА ВІД МОНОЛОГУ ДО ДІАЛОГУ

Сім років –
Чи не здається замало?
Як задля семи кроків –
Чи не здається чимало?
Сім кроків становлення українства...
Тихо, тихо,
Бо десять –
То лихо
Бо «Мова народу – народ»:
Шукай народе свій шлях як патріот.

Олекса Тихий став тим сином свого народу завдяки якому народ продовжує своє майбуття. Великий

у своїй незламній волі світоч української культури, педагог та правозахисник спроектував ціннісні основи культуротворчості своїх та наших сучасників, надовго визначивши світоглядні пріоритети розвитку людини. Сучасний патріот є тому, що є Олекса, він є живий та буде вічно жити. Олекса Тихий організував структурні елементи культуротворчості на засадах взаємодії світоглядних парадигм, які зійшлися у фокусі його серця. Кордони сучасної української культури проходять, за С.Гантінгтоном «по лінії фронтів» і Олекса стоїть у їх авангарді.

На життєвий шлях та творчість Олекси Тихого можна подивитись з точки зору культуротворчої динаміки бунту проти монологізму радянської моделі культури, утвердження діалогічних принципів побудови культуротворчого буття людини, переходу «тут-буття» людини поставленої у коло непереможних обставин у її «там-буття» (Ф. Гегель).

Буття передбачає небуття, а життя – смерть. Що людина здатна зробити у цей короткий проміжок часу? Світ наявного поділений на суперечливі начала існування духовних та матеріальних об'єктів, тому дуалістичність світу як паралельного існування його протилежностей породжує таке смислове поле, у якому зустрічаються суб'єкти «dia» та ведуть між собою бесіду.

Смислове поле цієї взаємодії розвивається у творчому процесі. Діалог з іншою культурою можливий і у сфері свідомості людини, і у її діяльності. Проте діалог як світоглядний принцип мав би непересічну соціокультурну цінність, яка не завжди стає сферою діяльності людини, а залишається світоглядним (часто ідеальним) принципом.

Проблема світогляду попала у фокус філософської науки саме тоді, коли дослідники простежували прямі зв'язки між світоглядом та ідеологією, а власне радянський світогляд набув марксистсько-ленінської ідеологічної аргументації. Однак, наукова система «розвинутого соціалізму» незважаючи на ідеологічну ангажованість заклала важливі основи розуміння світогляду та світоглядних принципів творчої діяльності (А. Спіркін, В. Дригін та ін.). На сучасному етапі проблема світогляду порушується та знаходить послідовний аналіз у працях вітчизняних дослідників В. Діденка, В. Табачковського, В. Нестеренка та ін.

Окрім ідеологічного, світогляд безперечно має значний виховний потенціал і саме в цьому розумінні світогляд виступає важливою основою відродження української нації.

Світогляд в ракурсі його змістовних і формальних характеристик як діалогічних практично не розглядається у вітчизняних розвідках. Водночас, саме світогляд в аспекті його діалогічної реалізації розкриває важливий принцип проектування культуротворчого буття української людини. Світогляд має різні форми своєї реалізації від конкретних (оцінки, знання та ін.) до абстрактних («чистої сутності»). Світоглядні форми мають діалогічні виміри які можуть проявлятися у різних векторах (мікрокосм – макрокосм, людина – традиція, національна культура – етнічна культура та ін.), які зійшлися у Олексі Тихого у пошуку діалогу з тоталітарною машиною (згадаємо листи 1956 та 1973 років, перший – до ЦК КПРС із протестом проти введення військ Варшавського договору в Угорщину, другий – до Президії Верховної Ради УРСР під назвою

«Думки про рідний донецький край») та два засудження як відповідь радянської машини, що свідчить про неспроможність вести діалог з інакомислячим сином свого народу.

Радянська культура відтворювала по-суті нецивілізовану, дикунську модель взаємодії. Передумови до виникнення діалогу з'явилися з початком існування самої людини, її самоусвідомленням та світоглядним відокремленням від зовнішнього світу, коли виникають такі «дологічні» містичні уявлення про світ як анімізм, фетишизм, тотемізм та магія. Вони, власне, і були первісними світоглядними формами, які визначали ставлення людини до світу як до світу «Свого», що було персоніфікацією колективного «Я» і світу «Чужого», що сприймався як ворог, причому не потенційний, а цілком реальний.

Ідентифікація «Я» відбувалась в межах колективного «Ми» племені, а світогляд дикуна проектувався на світ у племені та світ **поза** племенем, при цьому спілкування, як і діяльність, носило позалогічний імпульсивний зміст. Як підкреслює М. Бубер, причинність у свідомості дикуна – не континуум, а все нові й нові спалахи сили («мани»), що діють самі на себе, як вулканічна діяльність без всякої послідовності та взаємозв'язку [1, с. 27]. У даному разі діалог був можливий лише у межах племені, а поза племенем світ сприймався як вороже налаштований.

Світоглядні уявлення диких племен ґрунтуються на тому, що світ «Чужого» уособлює зло та небезпеку існуванню світу «Ми» та, як зазначає Г. С. Меднікова, очікування від «Чужого» ворожих дій як його природної

функції несе моральну санкцію на особисте насилля над ним [2, с. 191].

Це, так би мовити, замкнене коло дикунства. А соціокультурний розвиток людини, з одного боку, розриває це коло, оскільки розвиток світоглядних форм залежав саме від поширення соціальних функцій діалогу в межах колективного «Ми» (формуючи тим самим зародки певних взаємин). З іншого боку, розвиток світогляду залежав від взаємостосунків цієї групи (етносу) з іншими групами, прообразу діалогу культур.

Насправді радянська модель не була ні статичною, ні аморальною, як здебільшого вважається, вона демонструвала майже чудеса пристосування, оскільки мала колосальний ресурс – людей, значна частина з яких свято вірила в ідеали побудови «розвинутого» соціалізму (комунізму) через міфологізацію радянської історії та створення нових міфів, інша – була заляканою меншістю, в сукупності вони створювали масу. Олекса Тихий не відносився ні до першої, ні до другої частини, він хотів лише просвітити масу, цивілізовано порозумітися з «верхівкою». А можливо, ні, Він як герої Еврипіда та сучасні захисники нашої Батьківщини свідомо йшов на ризики та навіть смерть заради відстоювання вищих ідеалів. Система йде на знищення своїх найкращих представників, а мораль залишається десь далеко позаду...

Отже, по-перше, найархаїчніші світоглядні форми були близькими тоталітарним системам, які кореспондували до найдавніших прошарків людської психіки та, відповідно до них, моделювали світоглядні форми діалогу у площині “Свій – Свій”, що за сутністю був монологом.

По-друге, в радянській моделі культури діалог між «низом» (масою) та «верхом» був можливий у форматі «діалогу-поклоніння», що по-суті також є монологом. В цій структурі інтереси особистості суттєво не відмежовувались від інтересів групи і міфологізовано-ідеалогічний світ «верху», – визначав ставлення колективного «Ми» до вищого «Іншого» як акт захоплення та поклоніння.

Культуротворча динаміка Олекси Тихого полягала у антитезі до цієї моделі: від діалогу-поклоніння (монологу) до прагнення вироблення діалогу з «верхом» як рівноправним партнером, що прислухається до думки «низу» та веде принаймні не репресивний монолог. Це мало своє віддзеркалення у мистецьких і наукових культурних практиках інших дисидентів. Останні, на нашу думку, стають можливими саме завдяки діалогу з вищим як рівним, що створює суттєві передумови до розвитку демократичних засад сучасного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бубер М. Два образа веры / М. Бубер; пер. с нем. – М. : Республика, 1995. – 464 с.

2. Меднікова Г. С. Мистецтво постмодернізму як фактор адаптації особистості: монографія / Г. С. Меднікова. – К. : НПУ ім. М. Драгоманова, 2001. – 240 с.